

ביאורים

יש זמנים שבהם ההכרח מחייב לעשות דברים נגד מצוות התורה. התורה מדברת על מצבים נורמליים ולעתים ישנם מצבים שדורשים פעולה חריפה כדי לזעזע וליצור שינוי משמעותי במציאות. כמובן שאין כל אחד יכול לעשות זאת. סמכות זו שמורה רק לבית דין. כמו כן ישנה גם לנביא אמת סמכות לשנות דברי תורה. אך בדבר זה ישנם שני תנאים;

א. **זמני** - האיסור שהנביא מתיר הוא רק לשעה. אין לו יכולת לשנות לתמיד את דברי התורה. אחד מיסודי האמונה הוא שזו התורה לא תהיה מוחלפת. שינוי זמני לא עוקר יסוד זה אלא הוא כמו נס אשר אינו עוקר את חוקי הטבע אלא מופיע באופן חד פעמי לצורך נקודתי.

ב. **סיבה** - הנביא אינו יכול לומר לעבור על איסור ללא כל סיבה. יש צורך שיהיה נימוק וטעם לדברי הנביא. לא עוברים על דברי התורה באופן סתמי שאינו מובן.

הרמב"ם מביא לכך שתי דוגמאות;

אליהו - התפקיד המרכזי של הנביא הוא לחזק את המצב הרוחני של העם. זו היתה הסיבה שעבר על איסור הבמות. אליהו עבר על האיסור בעצמו ולא רק אמר לאחרים. כמו כן האיסור היה איסור חמור שעונשו הוא עונש כרת.

אלישע - תפקיד נוסף של הנביא הוא להיות גורם מדיני ופוליטי ומשמעותי. הנביא מדרך את המלך האם להיכנע או להילחם. כאן הנביא הדרך את העם איך להילחם. למרות שלא מדובר על מניע רוחני אלא פסיכולוגי, כדי לשבור את רוח מואב, הותר לנביא לומר לעבור על איסור תורה. החידוש הנוסף שיש בדוגמה זו הוא שהנביא הדרך את הלוחמים כולם לעבור על אותו איסור ולא רק עשה בעצמו.

הרחבות

• סמכות הנביא

יש לנביא ההוא יכלת לעשות בתורה דבר שלא יוכל כל בשר זולתו לעשותו. הרמב"ם חוזר כאן לנושא בו הוא פתח את פרק ב' - סמכות הנביא. כפי שלמדנו, עיקר עניינו של הנביא הוא להוביל את הציבור בדרכי ה' ולהביאם למצב שלם יותר ומתוקן יותר. לנביא (מתוקן תפקידו) ניתן הכוח לבטל מצוות או לצוות לעבור על איסורים בתור הוראת שעה כאשר זה נצרך למטרה הנ"ל. לנביא יש היכולת לזהות מתי עדיף לעבור על איסור באופן זמני בשביל מטרה חשובה יותר. הגמרא מסייגת היתר זה ואומרת שבעבודה זרה אסור להקשיב לנביא אפילו שהוא מתיר זאת רק כהוראת שעה. עבודה זרה סותרת את האמונה שלנו בקב"ה, ולכן לא ניתן להתיר לעבוד עבודה זרה אפילו בתור הוראת שעה. **הרב שלמה אבינר** (שיעורים על הקדמה למשנה) ממשיך עניין זה לרצון להציל אדם חולה ע"י חיתוך הראש שלו. לא ניתן להציל אדם אם חותכים לו את הראש כי אי אפשר לחיות בלי ראש. כך גם צריך להיות היחס שלנו לעבודה זרה. אי אפשר להציל את עם ישראל על ידי היתר עבודה זרה (אפילו בהוראת השעה), עבודה זרה סותרת את חיינו כמאמינים.

שאלות לדיון

איך ייתכן לעקור דבר מן התורה, כדי לשמור על התורה? מדוע אין כאן דבר והיפוכו? האם בימינו יכולה להיווצר מציאות שדורשת הוראת שעה?

וכשתתקיים נבואת הנביא על פי אשר יסדנו, ויצא לו שם כמו שמואל ואלהו וזולתם - יש לנביא ההוא יכלת לעשות בתורה דבר שלא יוכל כל בשר זולתו לעשותו. והוא מה שאני אומר: כשיצוה לבטל איזו מצוה מכל המצוות ממצוות 'עשה', או יצוה להתיר דבר אסור ממצוות 'לא תעשה' לפי שעה - חובה עלינו לשמוע לדבר ולעשות מצוותו, וכל העובר עליו - חייב מיתה בידי שמים, חוץ מעבודה זרה. וזה מפרש לחכמים בתלמוד, והוא מה שאמרנו: "בכל, אם יאמר לך נביא עבור על דברי תורה - שמוע לו, חוץ מעבודה זרה" (סנהדרין צ א). אבל על תנאי שלא יעמוד הדבר ההוא לעד. ושלל יאמר: כי הקדוש-ברוך-הוא צוה לבטל המצוה ההיא כל ימי עולם, אבל יצוה לבטל המצוה לסבה, לצורך שעה. והנביא בעצמו, כשישאלוהו בצוותו לעבור על מצוה מכל המצוות אשר צוה ד' אותנו על ידי משה, תהיה תשובתו: שבטול זו המצוה אינו קיים, אבל ראוי לעשותה עתה בלבד, לפי שעה, כגון מה שיעשו בית דין בהוראת שעה. וכמו שעשה אליהו בהר הכרמל, שהקריב עולה בחוץ, וירושלים עומדת, ובה בית המקדש בנוי. וזה מעשה אשר כל העושה אותו בלא מצוות נביא - חייב כרת. והקדוש-ברוך-הוא הזהיר עליה בתורה ואמר: "השמר לך פן-תעלה עלתך בכל-מקום אשר תראה" (דברים יב יג). ועושהו - חייב כרת, כמו שאמר על המקריב בחוץ: "דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו" (ויקרא יז ד). אבל הוא, עליו השלום, אלו שאלוהו בשעת הקרבתו בהר הכרמל ואמר לו: הנוכל לעשות כמעשה הזה כל ימי עולם? היה אומר: שאינו מתר, וכל המקריב בחוץ - חייב כרת, אבל זה המעשה הוא לפי שעה, לגלות בו שקרות נביאי הבעל ולהשפית מה שבידם. וכמו שעשה אלישע בצוותו להלחם עם מואב להכרית כל עץ עושה פרי, כמו שאמר: "וכל-עץ טוב תפילו" (מלכים ב ג יט), - והשם מנענו מלעשות פן, באמרנו: "לא-תשחית את-עצה לנחם עליו גרזן" (דברים כ יט). ואלו שאלו את אלישע אם בטלה המצוה הזאת, ואם הטר לנו בעתיד לכרת אילנות העושות פרי כשנצור על עיר - היה אומר שאינו מתר, אבל זה המעשה נעשה עתה לצורך שעה.

